

CEBALLUTS I CONSERVADORS
Isidor Cònsul

-Joan-Lluís Marfany, La cultura del catalanisme. Empúries. Barcelona, 1995.

-

El llibre de Joan-Lluís Marfany vol ser una radiografia del primer nacionalisme català i es capté com una obra amb voluntat polèmica, raó per la qual féu correr més tinta que no calia abans de la publicació. D'entrada no em sembla malament aquesta estratègia d'agitació i fins crec que el tranc provocador hauria de ser considerat la millor virtut del volum, sobretot si es tenen en compte les aigües més aviat calmes i plàcides de la literatura catalana.

Per un altre costat, La cultura del catalanisme pertany a la mena d'obres més comentades que no pas llegides i, després de transitar-la amb paciència, trobo fins i tot lògiques les desercions que em consta que ha provocat abans d'arribar al seu darrer tombant. Joan-Lluís Marfany és un erudit que té apamat el terreny que rastreja però no sap estar-se de demostrar-ho amb un ataconament de citacions. Si d'una banda deixar clar que s'ha passejat exhaustivament per la bibliografia i les hemeroteques, de l'altra, l'enfilall de dades ennuega i fa que el llibre costi de passar com els misteris d'un rosari inacabable.

I tot plegat per argumentar que el primer catalanisme fou essencialment conservador, que és cosa de quatre dies i que no fou fins al tombant del segle -entre 1898 i 1901- quan es produí l'autèntica transformació del catalanisme en un nacionalisme amb tots els ets i uts. També afirma que fins al 1898 gairebé ningú no s'havia referit a Catalunya com a nació per diferenciar-la d'Espanya com a estat i, per acabar, el

darrer terç del volum li serveix per aclarir, si no ho sabíem, que bona part dels símbols nacionals, des de la sardana fins a l'himne Els Segadors són cosa també d'abans d'ahir i una invenció del tombant de segle.

UN CATALEG D'OBVIETATS

Un punt perplex per aquest enramat d'obvietats, no se m'acut sinó manifestar, i què? I suggerir-li que és una llàstima que no hagués gratat una mica abans perquè al 1880 i al 1881 hauria trobat un altre invent del catalanisme, el mite de Montserrat, i la parafernàlia del Virolai d'ara, La mort de l'escolà, les llegendes i tota la pesca.

Per això, amb els respectes que calen a una trajectòria erudita prou compulsada com la de Joan-Lluís Marfany, només voldria posar-hi el contrapunt d'un article del 4 de juny de 1887, del llavors prevere Josep Torras i Bages, a "La Veu del Montserrat". Amb l'avantatge, a més, que el títol de l'article, L'Església és regionalista, pot donar, d'entrada, raó a la tesi de Marfany. Però m'abelleix de citar-ne un paràgraf que em sembla clar per poder demostrar que, el 1887, la colla vigatana ja s'establia la diferència entre nació i estat. El capellà vilanoví hi afirmava que L'Església és regionalista perquè és eterna. Els organismes polítics, els Estats, es fan i desfan segons les circumstàncies, fins se'ls constitueix en congressos diplomàtics, per la qual cosa llur duració és sempre limitada, i, en desfer-se, reapareixen les antigues nacions, les unitats socials naturals formades, no en congressos, ni en dietes d'homes d'Estat, sinó en els eternals consells de la Providència divina.

Ara, la pregunta del milió seria si Torras i Bages pensava o no, quan va formular L'Església és regionalista, en Catalunya com a nació i Espanya com a estat. Aneu a l'article i us adonareu que només cal llegir-lo sencer

per veure que sí, que hi pensava.

ARGUMENTAR UNA INTUICIO PREVIA

A mesura que llegia i anotava els marges de La cultura del catalanisme he anat arribant a la conclusió que el problema és, sobretot, de perspectiva i del tipus d'ulleres que es posa l'historiador quan s'arromanga per a la feina. El volum respira la impressió que el seu articulats respon més al criteri d'acomboiar la intuïció d'una tesi prèvia que no pas a l'inrevés. Es a dir, no s'analitza primer a la menuda per treure'n les conclusions pertinents, sinó que es planteja la capitomba a la inversa: primer hi ha la intuïció d'una hipòtesi (allò del catalanisme que és naturalment conservador, de dretes i només té quatre dies) i el desplegament de les dades s'estructura en funció de la idea prèvia.

De tota manera, crec que el més greu de tot plegat és que Marfany obviï la força anterior del Romanticisme que fou l'autèntic motor del XIX, i en el benentès, d'altra banda, que cal arraconar el vell paradigma d'un Romanticisme només com a component estètic. Tot el segle en sortí trasbalsat de la foguerada romàntica, i el catalanisme que a finals de segle es proposava la divulgació de la sardana, l'extensió del cant coral o la popularització d'Els Segadors, no era altra cosa que l'hereu immediat de la mateixa actitud catalanista que construï el mite de Montserrat, restaurà Ripoll, donà nou impuls al moviment dels Cors de Clavé (per cert que Marfany ni en parla) o bastí la tradició excursionista que, com recorda el mateix autor, és més de vint anys anterior a la fi de segle.

Benvingut, doncs, com a llibre polèmic, tot i que, des de la meua perspectiva, trobo que l'obra és més important per la polseguera que ha aconseguit endegar que no pas per la novetat del llibre en ell mateix.
Isidor Cònsul